

Ἐξ ἑναντίας τὰ πάντα κατὰ φύσιν ὄρμῶνται ἐξ αὐτῆς τῆς προπαιδείας καὶ τοῦ κοινῆ πᾶσι τοῖς Ἑλλησι βίου.»

Αλλὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι ῥητέον μοι τάδε· Ἀρχὴ γὸς γὰρ τῆς παρ' Ἑλλησι φιλοσοφίας Θάλης ὁ Μιλήσιος παρὰ πάντων ὁμογολεῖται· τοῦτον δὲ ἐξαίφνης ἀκούομεν ἔκεινο τὸ δόγμα φθεγγόμενον· ὅδωρ ἐστὶν ἀρχὴ τῶν ὄντων ἀπάντων. Μῶν ἔτι τις ἄρα αὕτη πρώτη ἀπόπειρα τοῦ φιλοσοφεῖν, ὡςπερ οἱ πρόσθεν σοφοὶ εἰρήκασιν; (α) — οὐδὲ ὀπωρτειοῦν. Πρώτην γὰρ ἀπόπειραν τοῦ φιλοσοφεῖν ἀπεκαλοῦμεν ἀνήμεις γε, εἴπερ οἱ τὸ πρώτον ἐν Ἑλλησι φιλοσοφήσαντες τὰ καθ' ἔκαστον ἐν τῇ φύσει ἐπαγωγικῶς συνδυάζοντες, τὴν συνάφειαν αὐτῶν πρὸς ἀλλήλα κατανοῆσαι ἐπειρῶντο. Ὡφειλον γὰρ πρότερον ὑποδεῖξαι ὅτι τὰ παντοῖα τοῦ ὑγροῦ στοιχείου εἶδη ἐν κατὰ τὴν πρώτην οὐσίαν ἔτι, καὶ τὰ τοῦ ερεύοῦ δ' ὠςαύτως ἐν, καὶ τὰ τοῦ ἀέρος καὶ τὰ τοῦ πυρὸς (α).

(α) Εἴκε δὲ καὶ Θεόφραστος οὐχ ἀπλὴν τινα καὶ πρώτην τὴν Θάλητος φυσιολογίαν οἰηθῆναι· ὑπολαμβάνει γὰρ ὅτι καὶ πολλοὶ ἄλλοι πρὸ τοῦ Θάλητος φυσιολόγοι ἐγένοντο. παρὰ Σιμπλ. εἰς τὰ Ἀριτ. Φυσ. φ. 6. — Ταῦτα δὲ λεγοντες οὐδὲ ὀπωρτειοῦν ἐπιλανθανόμεθα τῶν ὑπὸ τοῦ Ἐγέλου σαφῶς εἰρηρημένων. Ιτ. τ. Φ. Τ. Α. σ. 54. — πρᾶλ. καὶ Βρανδισίου. Τ. Α. σ. 38 κ.φ.ξ.

(β) Τάχ' ἀν που ἀνὴρ ἐπισπερχέστερος ὑπομνήσειεν ἡμᾶς ὅτι κατ' ἀρχὴν οὐδὲ λόγος στοιχείων πέρι ὑπῆρχε, κατὰ συμερὸν ὕστερον τεθέντων ὡς ἀρχῶν τῶν ὄντων. ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ οὐθὲν ἄλλο καὶ ἡμεῖς βουλόμεθα λέγειν ἢ τὰς τέσσαρας τῶν ὄντων φάσεις, οἷων περ πάντως καὶ οἱ παλαιότατοι τῶν ἀνθρώπων ἀντελάβοντο, ὡς ὑγρῶν, στερεμνίων, ἀερόφυῶν καὶ πυροειδῶν· εἰς καὶ Αἰγύπτιοι μὲν πρὸς τοῖς τέσσαρας στοιχείοις

καὶ τὸ τοιοῦτον οὐχ ἀν σμικρὸν ἢν τοῖς "Ελλησιν ἀγώνισμα, οὗτω κατὰ μέρος τῶν ὁρατῶν ἀντιλαμβανομένοις. Ὡφειλον τέλος τῇ διανοίᾳ πρότερον λαθεῖν ὅτι ἄμα πάντα τὰ ἐν τῇ φύσει ὅντα τε καὶ γιγνόμενα κατά γε τὴν πρώτην οὐσίαν ἐν ἐστι καὶ ταύτον. Καὶ μετὰ ταῦτα καλῶς ἀν εἶχε τὸ τοῦ Θάλητος δόγμα ὅδωρ ἐστὶν ἀρχὴ τῶν ὅντων ἀπάντων. Διὸ δὴ τοῦτο γε τὸ δόγμα οὐ πρώτη ἀπόπειρα τοῦ φιλοσοφεῖν ἡμῖν εἶναι δοκεῖ. Ἐπεὶ οὖν τὰ πρόσθεν οὐδεὶς οἶστ' αὐτὸν εἴη ἀποδεῖξαι ἐν "Ελλησι προϋπάρξαντα ἐν εἰδει φιλοσοφικῆς ἀποπείρας, δίκαιοι ἀν εἴημεν εἰπεῖν ὅτι ἡ παρ' "Ελλησιν ἀρα φιλοσοφία οὐχ ἀπὸ τῶν πρώτων στοιχείων ἀρχεται. Ἀλλὰ πόθεν ἀρα ὁ Θαλῆς τὸ δόγμα τοῦτο παρείληφε; Διὰ τί παρ' ἄλλων πρεσβυγενῶν ἐθνῶν καὶ οὐχὶ παρ' αὐτῆς τῆς θεογονίας τῆς ἑλληνικῆς; — τοῦδε ἐνεκεν· εἰ γάρ τις τὰς παντοειδεῖς τοῦ ὅδατος λατρείας ἐπ' ἀκριβὲς ἀνασκέψαιτο παρ' ἐθνεσιν οὔσας, οἵς περ Θαλῆς ἀναμφηρίστως ἐπεκοινώνησεν, δμολογήσει ὅτι τὸ παρὰ τοῖς "Ελλησι δόγμα, οἷον δὴ μορφῶν οὕτως ἐναργῶν στερούμενον, οἵαί περ ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἄλλοις ἦσαν, ἐν δὲ τῇ σοφίᾳ τῶν πάλαι τρόπον τινὰ ἐγυπτολανθάνον καὶ ἥδη ἀπηρχαιωμένον, οὐχ οἶν τ' αὐ

τοῖς παρ' ἔλλησιν φιλοσόφοις ὅστερον γνωσθεῖσι καὶ πέμπτον ἐοίκασιν ἐγνωκέναι τὸν αἰθέρα, ὡς τὸ ἀρχέγονον φῶς τὸ πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ἡλίου διακεχυμένον εἰς τὸν ὅψιστον τόπον τοῦ οὐρανοῦ (πρᾶλ. τὸ πρόσω τοῦ λόγου)· καὶ παρ' Ἰνδοῖς ὡς αὐτῶς ακάς, ἀκάςα, δ φαειδες αἰθήρ πέμπτον στοιχεῖον, ὡς ἐν τῷ ἀπείρῳ οὐρανῷ λεπτοφυεστάτη ὅλη φέρεται, ἐξ ἣς γε πᾶσι τῇ φύσει πυκνώσεις ἀείδεις γίγνεται.

τὴν τὴν τῶν φιλοσοφούντων διάνοιαν εἰς τοῦτο κινηθεῖσαι. ἔδει γὰρ πρῶτον σχολήν τινα πεπαιδευμένων θεολόγων καὶ λογοδιφῶν προκαίρων προϋπάρξαι, ἵνα τὸ ἐκ τῶν πάλαι κοσμογονιῶν δόγμα εἰς τὸ μέσον ὡς ἀρχὴ φιλοσοφικὴ προέλθοι. παρὰ δέ τισι τῶν ἄλλων πρεσβυγενῶν ἐθνῶν αὐτὸς τὸ πολυδίψιον τῆς ἑαυτῶν χώρας καὶ ἡ φανοτάτη τῆς φύσεως ζωοποίησις ἢ ἐκ τοῦ ὅδατος προερχομένη ἐκίνησε πολλῷ ἐνεργέστερον τοὺς ἐνοικοῦντας εἰς λατρείαν τούτου τοῦ στοιχείου. Εἴτις ταῦτα δεόντως ἐνθυμηθείη (ἔπιθι πλὴν τῶν ἄλλων εἰδικῶν συγγραμμάτων καὶ τὸ πλείστου λόγου ἀξιον τοῦ σοφοῦ Δουγκερίου, οἰ. τῶν πάλαι ἐθνῶν), δικαιώσει ἴσως ἡμᾶς Θαλῆν τὸν Μιλήσιον ἄλλοθέν ποθεν τὸ δόγμα παρεληφθέναι οἰομένους. ὅτι δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν φυσιολόγων δόγματα εἰς "Ἐλληνας εἰςαγόμενα οὔτε ἔριδας καὶ ἔχθη οὔτε λογομαχίας ἐπιδεικτικὰς ἐξήγειραν, ἐκ πολλῶν, ὡς ἐγῷ μαί, φανερόν. Πρῶτον μὲν οὖν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους οὔτε ἱερατικὸν γένος παρὰ τοῖς "Ἐλλησιν ὑπῆρχεν, οὔτε δογματικὴ θρησκεία τὸ δύνετον ὡς διαφθεῖρον ἀποβάλλουσα, ἀλλ' οὐδὲ τὰ δόγματα πάμπαν ἄλλοτρια ἦσαν τῆς παρ' "Ἐλλησι θρησκείας κατά γε τὰ κύρια φυσιολατρείας οὔσαι.

Δεύτερον δὲ οἱ τηνικαῦτα ἄνθρωποι τῇ ἑαυτῶν ἐμφύτῳ ριπῇ εἰλικρινῶς ἐπόμενοι, ἡσυχαίως μάλα καὶ προθύμως τὰ ἄλλοτρια προσίεντο. Ή γὰρ τῶν Ἐλλήνων διάνοια καὶ ψυχικὴ διάθεσις οὐ μεταξὺ δογμάτων ἑαυτῆς πολλῷ κρεισσόνων καὶ ἄλλων νηπιωδῶν ἐκυμαίνετο, ὅπερ τὴν δεινὴν πάλην κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἀνήγειρε καὶ πολλαχῶς τὴν φιλαυτίαν ἐξῆπτε τῶν ἀνθρώπων, παντοειδῆ μὲν συμφέροντα θηρώντων, πᾶν δὲ

58

τὸ ἑτερογενὲς ἢ ὡς τοιοῦτον δι’ ἀμάθειαν ἐκλαμβανόμενον, ἀμειλίχτως πάνυ καταδιωκόντων, ἀλλὰ πάγτα τὰ πρόσθεν ἔσυτῇ οἰκεῖα καὶ ὅμοια καταστήσασα, πάντα τὰ ὕστερον ἀφελῶς καὶ ἀπονήρως παρελάμβανεν, ἕως οὗ οἱ φιλόσοφοι μᾶλλον ἀνδρωθέντες πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν ἀρξάμενοι ἀντιλέγειν (ἐπὶ Ξενοφάνους) καὶ τὸ φύσει τοῖς "Ἐλλησιν ἀπαρέσκον" δόγμα τῆς ἐνότητος μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπιδιώκοντες, μίση καὶ διωγμοὺς οὐχ ἄπαξ, οὐδὲ εἶς, ἀλλὰ συγνοὶ τῶν φιλοσόφων παρεσπάσαντο.

Εἰ δέ τις ἐρεῖ ως οὐκ ἔστι συμβαλεῖν, ὅπως ποτὲ τὰ παρ' "Ελλησι φιλοσοφήματα ἐξ ὀθνείων δογμάτων ὥρμήθη, οὕτω δὴ κατὰ φύσιν ἀπὸ τῶν ἀπλουστέρων ἐπὶ τὰ τελειότερα προσέοντα, πάντα δ' ὁμοίως ἐλληνικὸν χαρακτῆρα ἔχοντα· οὐδὲ ὅπως οἱ πρότερον "Ελλῆνες τὰ φύσει πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον τὰ φύσει ἐκείνοις ἐπακολουθοῦντα ἐκ τῆς τῶν Αἰγυπτίων, φέρ' εἰπεῖν, σοφίας ἡρύσαντο, ταύτης τῆς Αἰγυπτιακῆς σοφίας ἡδη καὶ πολλῷ πρότερον τῶν Ἐλλήνων, ως εἰκὸς, ἐτοίμου προκειμένης (α) εἴποιμεν ἂν αὐτῷ πρῶτον μὲν ὅτι οὐδὲ τῇ-

(α) Καὶ γὰρ ἐπὶ Τουθμώσεως ἥδη καὶ Ραμψῆ πάπιρχον μῆνος
καὶ θεολογικὰ δόγματα μυστηριώδέστερον ἐξειργασμένα, τὸ
που δὲ περίπυτος Αἴγυπτιολόγος Λέψιος πάνυ σοφῶς εἰκάζει.
Ἶτι δὲ πολλὰς μυστηριώδεις θεωρίας ἔμπεριέχουσι μάλιστα αἱ
ῶς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔτι καὶ νῦν ἀνεργίηνευτοῖ εἰκόνες τε καὶ
ἐπιγραφαὶ, αἵτινες τοὺς τοίχους τῶν βασιλείων τάφων τῶν
πάλαι δύναστειῶν καὶ τὰς παμπληθεῖς ἐνταφίους παπύρους
ἀποπληροῦσι. πᾶσαι δ' αὗται εἰς τὰς τῶν Αἴγυπτίων δόξας
ἀναφέρουσιν, οἷς περὶ τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς τῶν ἀνθρωπίνων
ψυχῶν εἶχον.

ζε'.

μεῖς γε ἔχοιμεν ἂν τύχης ἀπλῆς ἔργον ὑπολαβεῖν, ὅπως
ό σοφὸς Ἐρίθιος τὴν Θάλητος, φέρ' εἰπεῖν, σοφίαν καὶ
τὴν συμπλήρωσιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀναξιμάνδρου οὕτως
όλοσχερῆ, εὐάρμοστον καὶ συστηματικὴν ἀνέδειξε πρὸς
τὰ τῶν Αἰγυπτίων παραβάλλων, τὰ τῷ Θάλητι ἀποδε-
δόμενα οὐ πάντα δύοις ἀποβάλλων, ὡςπερ οἱ ὑπὲρ τὸ
δέον δύσπιστοι εἰς ἐν τῷ ξηρὸν δόγμα τὸ περὶ τοῦ ὕδατος
περιστέλλοντες, ὅπερ οὐδὲ ὄπωςτιοῦν ἂν ἴκανὸν ἦν τὴν
τοῦ Θάλητος μνήμην οὕτω περίπυστον διὰ πάσης τῆς
ἀρχαιότητος καταστῆσαι (α). οὐδὲ θαυμαστόν μοι δοκεῖ
ὅτι τὰ ἀλλοθεν ἐλθόντα δόγματα οὕτως ἐλληνικὸν χα-
ρακτῆρα προσέλαβον· ἐπεὶ ψυχρὰ μίμησις καὶ ψιτταχε-
σμὸς μόνοις τοῖς παρηκμακόσιν ἔθνεσιν οἰκεῖος φαίνε-
ται, οἵ γε ρήματα σεμνὰ πρὸς ἐπίδειξιν τῇ γλώσσῃ
παφλάζουσιν, ὃν τὴν ἔννοιαν οὐδὲ ὄπωςτιοῦν νοοῦσιν,
ἄλλ' ἔθνος, οἶον τὸ ἐλληνικὸν τότ' ἦν, πᾶν δὲ τὸ
παραλαμβάνει, νοεῖ τε καὶ συναίσθάνεται καὶ οὕτω τῇ
οἰκείᾳ φύσει συναρμόζει, ὥστε ἕδιον κτῆμα προφαίνει.
Ἐντεῦθεν ἄρα δῆλον καὶ τόδε· ὅτι οἱ πρότερον ἀπλού-
στεροι ὄντες τὰ ἀπλούστερα προκειμένης τινὸς σοφίας
παραλαμβάνουσιν, οἵ δὲ ἐμπειρότεροι τὰ σοφώτερα, ὃν
ἄν μάλισθ' ἔκάστοτε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, προεδέωνται.

Ἄλλα γε ταῦτα ἡμῶν λεγόντων, ἀναμνηστέον ὡς ὁ
σοφὸς Σελλέριος οὐ μόνον πρὸς τοὺς ὑπερβολῆς περὶ τὰ

(α) Ἐριστοφάνους Νεφ.

ρπ'. τί δῆτ' ἔκεινον τὸν Θαλῆν θαυμάζομεν;
Σορνεθ. οὐθ'. « ἀνθρωπος Θαλῆς. » αὗτη δὲ μαρτυρία οὐ τὴν τυ-
χοῦσαν ισχὺν, οἷμα, ἔχει. οὐδὲ ἐν τούτῳ τῶν σοφῶν εἰρημέ-
νων τῷ Ἐγέλῳ ἀμνημονοῦμεν. T. A. σ. 56—57.

ε'

ζε'.

τοιαῦτα κεχρημένους τὸν λόγον προσάγειν εἶσικεν, ἀλλὰ
τρόπον τινὰ καὶ πρὸς πάντα, οἵανδήποτε σχέσιν τῶν
έλληνικῶν πρὸς τὰ τῶν ἄλλων πρεσβυγενῶν ἐθνῶν δι-
ποτοπάζοντα, εἰ καὶ μὴ φανερῶς τοῦτό γε ὁμολογεῖ.

*Ἐτι δὲ ἡμεῖς τὴν ἔξωθέν ποθεν εἰς τοὺς "Ελληνας ἐπελ-

θοῦσαν ἀφορμὴν πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν, οὐ διχῇ διαιροῦ-
μεν, ωςπερ ὁ σοφὸς Σελλέριος ἀπαιτεῖ, εἴς τε τὴν ἀπὸ
τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων καὶ τὴν ἀπὸ τῆς φιλοσο-
φίας διαχριδὸν λαμβανομένης· ἐπεὶ τοῦτό γε καθ'
ἡμᾶς πάνυ δυσδιάγνωστον ὑπάρχει, τῆς θρησκείας παρὰ
τοῖς Ἀσιατικοῖς ἔθνεσι καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις, ως ἔπος
εἰπεῖν, εἰς ταύτὸν τῇ φιλοσοφίᾳ συνυφασμένης.

'Αλλ' ὁ σοφὸς Σελλέριος τὸν ἑαυτοῦ λόγον κυρῶσαι
βουλόμενος, ως οὐδὲν οἱ "Ελληνες παρὰ τῶν βαρβάρων
Αἰγυπτίων παρειλήφασιν, αὐτὸν τὸν Πλάτωνα (α) ἐπε-
μαρτύρεται, οὕτως ἐν πολιτείᾳ καὶ περὶ τῶν Αἰγυπτίων
ἀποφαινόμενον (ἐν διαλόγῳ Δ, σ. 436.)· «Γελοῖον γάρ
ἄν εἴη, εἴ τις οἰηθείη τὸ θυμοειδὲς μὴ ἐκ τῶν ἴδιωτῶν
ἐν ταῖς πόλεσιν ἐγγεγονέναι, οἱ δὴ καὶ ἔχουσι ταύτην
τὴν αἰτίαν, οἷον οἱ κατὰ τὴν Θράκην τε καὶ Σκυθικὴν
καὶ σχεδόν τι κατὰ τὸν ἀνω τόπον, ἢ τὸ φιλομαθὲς, ὁ
δὴ περὶ τὸν παρ' ἡμῖν μάλιστ' ἀν τις αἰτιάσαιτο τόπον,
ἢ τὸ φιλοχρήματον, ὁ περὶ τούς τε φοίνικας εἶναι καὶ
τοὺς κατὰ Αἴγυπτον φαίη τις ἀν οὐχ ἦκιστα.» — Εἰ
μὲν οὖν ὁ Πλάτων τὸ φιλοχρήματον παρὰ τοῖς Αἰγυ-
πτίοις ὑπερισχύειν εἰργάκως, τοῦτ' εἰπεῖν ἐβούληθη ὅτι

(α) Ὁτι μὲν οὖν ὁ Πλάτων οὐδὲν παρὰ τῶν Ἰνδῶν παρέλαθεν
διμολογοῦμεν· ὅτι δὲ οὐδὲν καὶ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων πολλοῖς
τῶν Πλάτωνος ἔγγρως ἀντιθέανται.

παρ' αὐτοῖς ἡ φιλοσοφία πάμπαν ὠλεγωρεῖτο, ἢ μᾶλλον ὑπηνίξατο ὅτι "Ἐλλῆνες μὲν διὰ τὸ φιλομαθὲς τῆς φιλοσοφίας ἐπιμέλειαν ἐποιοῦντο, Αἰγύπτιοι δὲ καὶ Φοίνικες πρὸς τὴν βιωτικὴν ἀποβλέποντες χρείαν· καὶ γὰρ ὁ Πλάτων φιλοσοφίαν λέγων, οὐ τὴν θεωρητικὴν καὶ πρώτην λεγομένην ἐνόει, ἀλλὰ πᾶσάν που μάθησιν, μάλιστα δ' ἐν Θεαιτήτῳ τὴν Γεωμετρίαν (σ. 143, Δ.): ἀλλ' εἶπερ ὁ Πλάτων, ὡςπερ ὁ Σελλέριος ὑπολαμβάνει, εἰπὼν, δρθῶς εἶπε, τούτου πέρι λεγέτωσαν τὰ δέοντα οἱ σοφοὶ Αἰγυπτιολόγοι οἱ τὰ δημόσια τῶν Αἰγυπτίων μνημεῖα, τὰ παμπληθῆ θρησκευτικὰ ἔθιμα, τὸν ὅπως δήποτ' ἀμικτὸν χαρακτῆρα καὶ ὅσα ἀλλα τοιαῦτα ἀνερευνῶντες. Εἰ δὲ καὶ οὗτοις ἡ τοῦ Πλάτωνος ῥῆσις τὰληθὲς εἰπεῖν φανεῖη, ἀναμνηστέον ὅτι ὁ Πλάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν Αἰγυπτίων, ὡς ἔθνους καθόλου, μνείαν ἐποιήσατο, τὸν κατ' ἔξοχὴν χαρακτῆρα τοῦ ἔθνους βουλόμενος ἀναδεῖξαι. Ἀλλὰ τί τὸ κωλῦον ὑπολαβεῖν ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κατ' ἔξοχὴν χρηματιστικῷ ἔθνει γένος ἱερατικῶν φιλοσόφων ὑπῆρχεν; (καὶ Ἀριστοτέλης φησὶν ὅτι « περὶ Αἴγυπτον αἱ μαθηματικαὶ πρῶτον τέχναι συνέστησαν ἔκει γὰρ ἀφείθη σχολάζειν τὸ τῶν ἱερέων ἔθνος. ») Διὸ οὐκ ἔχω νοῆσαι ὅπερ κῦρος ὁ Σελλέριος τούτῳ τῷ τοῦ Πλάτωνος φθέγματι περὶ βαρβάρων εἰς "Ἐλλῆνας πολλῷ ὕστερον τῆς ἔκεισε ἀποδημίας αὐτοῦ ῥηθέντι, ἀπέδωκεν. Εἰ δὲ παρ' αὐτῷ τῷ Πλάτωνι καὶ ἄλλα χωρία ἀπαντᾶται, ἐν οἷς γε τούναντίον τῆς Σελλερίου γνώμης μαρτυρεῖται, τούτων ὑπὸ Ροιθίου ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἐξετασθέντων, οὐδ' ἐπιχειροῦμεν ἐν τῷ παρόντι ἀψασθαι, χρόνου τε καὶ τόπου δεόμενοι. "Οτι δὲ ὁ Πλάτων οὐ διαρρήδην ὄμολογεῖ ὅτι

Ση.

έστιν ἀ τῶν ἑαυτοῦ δογμάτων παρ' Αἰγυπτίων παρελθηφεν, ἀλλὰ σιγῇ παρέρχεται, οὐκ ἐθέλω ἄχαρί τι τῷ ιερωτάτῳ τῶν θυητῶν προετρέψαι, « ἀπό μοι λόγον τοῦτον, στόμα, βῆψον, » οἶόν περ Ἡρόδοτος ἔοικε λέγειν περὶ Πυθαγόρου τε καὶ Φερεκύδου (Εὐτέρπης ρχγ')., ἀλλοι δέ τινες καὶ περὶ Εύδόξου τοῦ Κνιδίου (παρὰ Διογ. τῷ Λαερτ. Η, πθ', (α). Ἀλλὰ τοῦτο γε μόνον λέγω ὅτι δ. Πλάτων νοῦν τῶν καθόλου ζητητικὸν καὶ φαντασίαν ἔξαισίως δραστικὴν ἔχων, πᾶν τὸ ἀληθὲς, ὅθεν δήποτε ποριζόμενος, οὗτως ἴδιοποιεῖτο καὶ συνεχώνευεν ὥστε καὶ αὐτὸς ὕστερον ἡμνημόνει εἴ τι τοιοῦτο παρ' ἄλλου τινὸς παρέλαβεν, ἐν γε τῇ ἑαυτοῦ βαθυτάτῃ διανοίᾳ καὶ συαισθήσει τὰ πάντα ἀρύεσθαι πιστεύων, ὥσπερ πᾶσι τοῖς ἔξοχοις ἀνδράσι συμβαίνει. Μηδ' ἀμνημονητέον ὅτι δι Πλάτων μεσημβρινοὺς τόπους οίκούντων ἦν, κατ' ἔξοχὴν Ἑλλην, τὰ πάντα ἔξελληνίζων.

Ἄλλ' δ σοφὸς Σελλέριος τὰ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ κριτικῶς ἐρευνῶν, οὐδὲν περὶ τῆς θρυλλουμένης τῶν Αἰγυπτίων σοφίας ὅτι καὶ λόγου ἀξιον πρίζεται. ὡςαύτως δὲ καὶ ὁ Σχοῖμαν ἐν τῷ Αῷ τόμῳ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας (σ. 16.). Καλὸν μέντοι καὶ

(α) Καὶ δ σοφὸς Λετρόννιος περὶ τινῶν μεταγενεστέρων τάδε φησίν ἐν τῇ ἑαυτοῦ μεταφράσει τοῦ Στράβωνος (Géographie de Strabon. I. I, p. 390.) « Ἐπει δ' ἐν τοῖς σωζομένοις Ἰππάρχου τε καὶ Ἐρατοσθένους, μάλιστα δὲ τοῦ Πτολεμαίου οὐδεμία μνεία Αἰγυπτίων γίγνεται, εὐλόγως ἂν τις εἰκάσειεν ὅτι οἱ Ἕλληνες οὐχ ὡμοιόγουν, δισκοπερά τῶν Βαρθάρων παρελάμβανον τίσως διά τινα ζηλοτυπίαν φύσει πως ὑπάρχουσαν μεταξὺ νικητῶν τε καὶ νενικημένων. »

προύργου ἀν εἴη, δλίγον πρότερον ἀρξαμένους παραλαβεῖν καὶ ὅσα ὁ σοφὸς καὶ κορυφαῖος τῶν Αἰγυπτιολόγων Λέψιος ἐν τῇ θαυμασίᾳ χρονολογίᾳ τῶν Αἰγυπτίων περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος εἰκάζει.

Πολλὰ γὰρ ὁ ἀνὴρ σοφά τε καὶ ἀξιομνημόνευτα εἰπών περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ γραπτῶν μνημείων καὶ τῆς συστάσεως βιβλιοθήκης ἐν Θήβαις (σ. 39.) ὑπὸ Ὁσυμανδύου τοιούτου Ραμψῆ Μιαμοῦν κατὰ τὴν δεκάτην τετάρτην ἑκατονταετηρίδα πρὸ Χριστοῦ, λέγει (σ. 40.) ὅτι εἰς ταύτην τὴν πληθὺν τῶν βίβλων, ἐν αἷς αἱ μαθήσεις ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν αὐξανόμεναι, μετεδίδοντο, ἀνάγεται καὶ ἡ πρεσβυγενὴς φήμη περὶ τῆς πάλαι τῶν Αἰγυπτίων σοφίας. Τοῦτο δὲ τὸ χλέος οὐδὲ οἱ πολλῷ εὐφύεστεροι τῶν Αἰγυπτίων Ἑλληνες ἐπεχείρησαν περιστεῖλαι, πολλῶν ἐπιτειχέστεροι κατά γε τοῦτο φανέντες τῶν καθ' ἡμᾶς σοφῶν, οἵ γε δὴ ἐκ παντὸς τρόπου προθυμοῦνται ἀποδεῖξαι ὅτι τὸ εὐφυὲς τῶν Ἑλλήνων δαιμόνιον ἐν ἀγρίᾳ ἐρημίᾳ αὐτοδίδακτον ἐμεγαλύνθη. Ἡρόδοτος γὰρ περὶ Αἰγυπτίων φησὶν ὅτι (Εὐτ. 77.) «Μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέοντες μάλιστα (ἥτοι πάντων μάλιστα τῶν ἀνθρώπων τὰ ἄξια μνήμης τηροῦντες), λογιώτατοί εἰσι μακρῷ τῶν ἐγὼ ἐς διάπειραν ἀπικόμην.» Καὶ οἱ Ἡλεῖοι δὲ ὅτε τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνα δικαιότατα καὶ κάλλιστα τιθέντες προθυμοῦντο πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους ὡς τοὺς σοφωτάτους τῶν ἀνθρώπων ἀπέστειλαν πρεσβείαν ἵνα ἐπιμάθοιεν, εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τῶν παρ' ἑαυτοῖς δεδογμένων δικαιότερον ἐπεξευρεῖν (Ἡρόδοτ. Εὐτ. ρξ'). Ή δὲ σεμνὴ τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν χορεία, οἱ δὴ ὑπὸ πολλῶν Αἰγυπτιακὴν σοφίαν εἰς τοὺς Ἑλληνας μεταχωμίσαι μαρτυροῦνται,

δ.

εἰς τοὺς μυθικοὺς ἥδη αἰῶνας τὴν ἀρχὴν ἀνάγει. Δαναὸς μὲν γὰρ λέγεται τὰ πρῶτα οἶον σπέρματα παιδείας τινὸς καὶ πολιτισμοῦ λόγου πλέονος ἀξίου ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ἀργος μεταφυτεῦσαι. (Ἡροδ. Εὐτέρ. 3α'. Πολυμίας, 7δ'). Ἐρεχθεὺς δὲ ὁ τῶν Ἀθηνῶν βασιλεὺς Αἰγύπτιος τὸ γένος ὑπό τινων λέγεται καὶ τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια κατὰ νόμον τὸν Αἰγύπτιον διδάξας. καὶ οἱ πάλαι ἵεροὶ ἀσιδοὶ Ὁρφεύς τε καὶ Μουσαῖος καὶ Μελάμπους καὶ Εὔμολπίδης εἰς Αἴγυπτον ἐλθόντες, τὴν περὶ τὰ θεῖα πράγματα σοφίαν παρέλαβον· ἀλλ' οὐδὲν αὐτὸς ὁ Ὄμηρος ἀπειρος τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον θαυμασίων μεῖναι ἔμελλεν· καὶ οἱ παλαίτατοι Ἑλλάδος καλλιτέχναι Δαίδαλος καὶ Τηλεκλῆς καὶ Θεόδωρος ἐν ταύτῃ τῇ πρεσβυτάτῃ ἐστία τῆς τέχνης λέγονται διδάχθηναι καὶ κατὰ τὸν Αἰγύπτιον κανόνα τὰ ἑαυτῶν ἔργα τελέσαι. Ἀλλὰ καὶ οἱ νομοθέται Λυκοῦργός τε καὶ Σόλων (Πλάτωνος Τίμ. σ. 21.) ὅτι σοφὸν καὶ χρήσιμον ἐν τοῖς κατ' Αἴγυπτον νόμοις ἐνεῖδον τοῖς ἑαυτῶν πολίταις ἔθεντο. Ἡρόδοτος δὲ ἀφηγεῖται καὶ τάδε· «Νόμον δὲ Αἰγυπτίοισι τόνδε Ἀμασίς ἐστι ὁ καταστήσας· ἀποδειχνύναι ἔτεος ἑκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὃθεν βιοῦται· μὴ δὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίην ζόην, ιθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον Ἀθηναίοισι ἔθετο, τῷ ἐκεῖνοι ἐς αἰεὶ χρέωνται, ἐόντι ἀμώμῳ νόμῳ.» Εὐτέρ. ροζ'. — (α). Καὶ Κλεόβουλος δὲ ὁ Λίνδιος ἐν Αἰγύπτῳ λέγεται διατριψαί (Διογ.Λ.Α,89.).

(α) Ἔνιοι δὲ τὸν νόμον τοῦτον ὡς τῷ Δράκοντι μᾶλλον προσήκοντα ἀπέδοσαν, δῆλον ὅτι κατ' ἀναλογίαν τοῦτο εἰκάσαντες.

Ολίγον δὲ διαφέρει εἴ περ καὶ ιστορικῆς ἀληθείας ταῦτά γε ἔχεται. Καθόλου γὰρ λαμβανόμεναι αἱ τοιαῦται παραδόσεις πολλῷ τοι μεῖζον χῦρος τῶν κατὰ μέρος ιστορικῶν ἔχουσι πρὸς τὸ τεκμηριώσαι δτι οἱ Ἑλληνες παλαιόθεν τε καὶ ὑστερον τὴν τῶν Αἰγυπτίων σοφίαν ἀγάμενοι διετέλουν· καὶ ταύτης δ' ὅσον οἶον τε μεταλαγχάνειν, χλέος περιῆπτεν.

Πρὸ πάντων δὲ ἐλογίζετο ἡ Αἴγυπτος ὡς ἀνώτατον διδασκαλεῖον φιλοσοφίας τε καὶ πάσης ἀλλης ἐπιστημονικῆς μαθήσεως. Διὸ ὁρῶμεν φιλοσόφους τε καὶ μαθηματικοὺς καὶ ἰατροὺς καὶ ιστοριογράφους σφόδρᾳ φιλοτιμουμένους εἰς Αἴγυπτον πορεύεσθαι καὶ διὰ πολλῶν ἐτῶν Αἰγυπτίοις διδασκάλοις χρῆσθαι. τῷ δὲ Στράβωνι ἔδειξαν ἐν Ἡλιουπόλει καὶ τοὺς οἶκους, ἐν οἷς Πλάτων τε καὶ Εὔδοξος ὁ μαθηματικὸς (α) δέκα τρία ὅλα ἔτη ὥχουν(β). Τὸ δὲ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Εὔδοξου, ἀφ' οὗ λέγεται κενήσεις τινὰς τῶν ἀστέρων καὶ τὸν Κάνωβον παρατετρηρηκέναι, ἐκαλεῖτο τοῦ Εὔδοξου μέχρι τῶν Στράβωνος χρόνων. Ἀλλὰ καὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος παρ' Αἰγυπτίοις ἱεροφάνταις ἐμαθήτευσεν, οὐδένας ἄλλον πλὴν τούτων διδάσκαλον λαβὼν, ὡς σαφῶς ὁμολογεῖται. Παρ' αὐτοῖς

(α) Κατὰ δὲ Διογ. τὸν Λαέρτιον (H, 87.) διέτριψεν δὲ Εὔδοξος μετὰ Χρυσίππου τοῦ ἴατροῦ ἐν μόνον ἔτοις καὶ μῆναις τέσσαρας. Λέγεται δὲ παρὰ τῷ αὐτῷ (H, 89.) δτι δὲ Εὔδοξος ἐζελλήνισέ τινα αἰγυπτιακὰ συγγράμματα, ὃν Ἡρατοσθένης μνείαν ἐποιήσατο.

(β) Στράβων IZ, σ. 806. 807. — Cic. de fin. V, 29. — Διόδ. Σικελ. A, 96. — Πλούτ. περὶ Ἰσ. κεφ. i. — περὶ τοῦ δαιμ. Σωκ. σ. 578. — Κλήμ. Ἀλεξ. Στρώμ. A, σ. 431. Διογ. Λ. Γ, 6.—

δὲ καὶ τὴν εἰς ὡρας καὶ ἡμέρας τξε' τοῦ ἐνιαυτοῦ διαιρεσιν ἔμαθε καὶ σώματα ὑψηλὰ καταμετρεῖν, ὥσπερ τὰς πυραμίδας, τῷ τῆς σκιᾶς μεγέθει ἐν ὥρισμένῃ τινὶ τῆς ἡμέρας ὥρᾳ τὸ ὄψις τεκμαιρόμενος. καὶ Ἀρχιμήδης δὲ ἐν Αἰγύπτῳ τὴν περίφημον ἐλικα ἐξεύρεν, ἦπερ ἐπὶ τῶν **κατ' Αἴγυπτον** ὑδραυλικῶν ἔργων ἐχρήσατο (Διόδ. Σικελ. Ε, 37.)· καὶ Πυθαγόρας συχνὸν χρόνον ἐν Αἰγύπτῳ ἦν, καὶ ὅσα τῶν διεδογμένων τούτῳ τῷ ἐπιφανεστάτῳ καὶ πλεῖστον λαζαρίσαντι ἀνδρὶ ἐς ἡμᾶς παραδέδοται, πάντα τῇ μαρτυρίᾳ ταύτῃ συνάδει (α). Μάλιστα δὲ τὸ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς δόγμα διαρρήθην ὁ Ἡρόδοτος εἰς τοὺς Αἰγυπτίους ἀναφέρει λέγων· (Εὐτ. ρχγ'). «τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἵ μὲν πρότερον, οἵ δὲ ὕστερον, ὡς λαζαρίσαντες ἔόντες τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω.» Ταῦτα δὲ λέγων,

(α) Ἡρόδ. Εὐτέρ. 81. «Ὀμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὁρφεῖσι καλευμένοισι καὶ Βακχικοῖσι, ἐοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι καὶ Πυθαγορείοισι.» ταῦτα δὲ λέγων εἰς τὸ ἵερὸν ἔθιος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱεροφαντῶν ἀναφέρει, λινᾶς καὶ οὐχὶ ἐρεᾶς ὑφάσματα ἀμφιέννυσθαι, ὅπερ καὶ Πυθαγόρας τοῖς περὶ ἔαυτὸν συνίστα. Εἴτι δὲ ἐκέλευεν αὐτοὺς κυάμων τε καὶ λαζαρίσαντες τοῖς ἀπέχεσθαι κατά γε τὸ Αἰγύπτιον δόγμα. Διογ. Λ. Η, 24. 33. 34. (τὸ δὲ κυάμων ἀπέχεσθαι ἀλληγορικῶς ἐθέλειν ἐρμηνεύειν, εἰς τὰς ψηφηφορίας ἀναρτῶντα, παντάπασι τοῦ πιθανοῦ ἀλλοτριον ὑπάρχει.) Ἀλλὰ καὶ τὴν περὶ Πυθαγόρου κύτοῦ παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις κατέχουσαν φήμην, ἦν περ ἵσως αὐτὸς περὶ ἔαυτοῦ διέδωκεν, ὃς εἴη παῖς Ἐρμοῦ ἦτοι τοῦ πάρ' Αἰγυπτίοις Θώθ καλουμένου, ὃς αὐτῷ ἐδωρήσατο πάντα τῇ μνήμῃ ἀνεξίτηλα στέγειν, εἰκότως δὲ τις εἰς τοῦτο ἀναθείη, ὅτι μαθητὴς ἐγένετο τῶν ἐν Αἰγύπτῳ σοφῶν. Διογ. Λ. Η, 4.—

δηλός ἐστι τὸν Πυθαγόραν ἢ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Φερεκύδην τὸν Σύρον ἐν νῷ ἔχων καὶ γὰρ καὶ οὗτος λέγεται ἐν Αἰγύπτῳ ἐπιδεδημηκέναι. καὶ μὴν καὶ ἐκ τῶν μνημείων νῦν ἴκανῶς μεμαρτύρηται ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἔχον παλαιτάτου χρόνου ὡρισμένας δόξας εἶχον περὶ τε τῆς πλάνης καὶ τῆς δίκης ἢν αἱ ψυχαὶ μετὰ θάνατον δικάζονται. (ἔπιθι τὸ προοίμιον εἰς τὸ περὶ τῶν νεκρῶν βιβλίον τῶν Αἰγυπτίων σ. 13 κ.φ.ξ.). Ἐλλὰ καὶ οἱ φιλόσοφοι, Ἀναξαγόρας τε καὶ Δημόκριτος καὶ Σφαῖρος, Οἰνοπίδης τε ὁ μαθηματικὸς καὶ Χρύσιππος ὁ ιατρὸς, ἔτι δὲ καὶ Ἀλκαῖος καὶ Εὔριπίδης τοῖς τὴν Αἴγυπτον ἐπισκεψαμένοις συγχαταριθμοῦνται. Ταῦτὸν δὲ τέλος ἴσμεν περὶ Ἐκαταίου (Ἡρόδ. Εύτ. ρμγ'), Ἡρόδοτου, Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου (Διόδ. Α, μδ') καὶ τινῶν ἄλλων ἥσσον περιφανῶν Ἑλλήνων.

Πάντες δ' οὗτοι οἱ ἄνδρες οὐχ ὅτι τῶν κατ' Αἴγυπτον θαυμασίων αὐτόπται ἡβούλοντο γενέσθαι εἰς Αἴγυπτον ἐπορεύοντο, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἵνα παρὰ τῶν σοφῶν ιεροφαντῶν ὡρισμένας τινὰς μαθήσεις καὶ ἐπιστήμας διδάσκοιντο. Ωσαύτως ὑπέλαθον καὶ ὅσοι τῶν συγγραφέων διὰ μακροτέρων περὶ τῆς εἰς Αἴγυπτον ἀποδημίας τῶν Ἑλλήνων σοφῶν ἡμῖν ἀφηγοῦνται (α). καὶ

(α) Διόδ. Α, ξθ'. «πολλὰ γὰρ τῶν παλαιῶν ἐθῶν τῶν γενομένων παρ' Αἰγυπτίοις οὐ μόνον παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις ἀποδοχῆς ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλησιν οὐ μετρίως ἐθαυμάσθη· δι' ὅπερ οἱ μέγιστοι τῶν ἐν παιδείᾳ δοξασθέντων ἐφιλοτιμήθησαν εἰς Αἴγυπτον παραβαλεῖν, ἵνα μετάσχωσι τῶν τε νόμων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ώς ἀξιολόγων διητῶν.» — κεφ. ζς'. «ρητέον, ὅσοι τῶν παρ' Ἑλλησι δεδοξασμένων ἐπὶ συνέσει καὶ παιδείᾳ παρέβαλον εἰς Αἴγυπτον ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις,

οδ'.

αὐτοὶ δὲ οἱ Αἰγύπτιοι οὗτοις ἀξιομνημονεύτους τὰς τῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐπιδημίας ἥγοῦντο, ώστε οἱ Ἱεροφάνται (ὧςπερ διαρρήθην ὁ Διόδωρος μαρτυρεῖ, Α, 75') καὶ ἐν τοῖς χρονικοῖς αὐτὰς ἀνέγραφον.
Διοί καὶ τῶν ἐπισημοτάτων Ἑλλήνων οἱ ἐν ἔκαστῃ μαθήσει διδάσκαλοι κατά τε ὄνομα καὶ γένος παλαιόθεν τε καὶ νῦν γνωστοὶ ὑπάρχουσιν (παρὰ Πλούτ. ἐν τῷ περὶ Ἰσ. κεφ. ι'. περὶ δαιμ. Σωκ. σ. 578. — καὶ παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξ. Στρώμ. Α, σ. 131.). Ταῦτα δὲ τὰ ὄνόματα καὶ ὡς Αἰγυπτίων γνήσια ὄνόματα ὅντα, πάσης ἀμφιβολίας ἔκτὸς ὑπάρχει. Πλούταρχος μὲν γὰρ Σόλωνος καθηγήσασθαι Σωγχιν φησὶ τὸν Σαίτην (α). Πυθαγόρου δὲ Ὁνυοῦφιν τὸν Ἡλιουπολίτην (β). Εὔδό-

ἴνα τῶν ἐνταῦθα νομίμων καὶ παιδείας μετάσχωσιν. » — Κλήμ. Ἀλεξ. ἐν Στρώμ. Α, σ. 130. «Ἅντες δὲ οἱ πλεῖστοι τῶν φιλοσόφων βάρβαροις τὸ γένος καὶ παρὰ βαρβάροις παιδευθέντες, τις δεῖ καὶ λέγειν; — ὃ δὲ Πλάτων δῆλον ὡς σεμνύνων ἀεὶ τοὺς βαρβάρους εὑρίσκεται, μεμνημένος αὐτοῦ τε καὶ Πυθαγόρου τὰ πλεῖστα καὶ γενναιότατα τῶν δογμάτων ἐν βαρβάροις μαθόντων.»

(α) Κλήμης δὲ ὁ Ἀλεξανδρεὺς Σόλωνα μὲν σιγῇ παρέρχεται, Πυθαγόρου δὲ καθηγητὴν παραδίδωσι Σωγχιν τὸν ἀρχιπροφήτην. Εἴη δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο Ἱερογλυφικῶς Σὰνχ ή Σὼνχ τὸν ζωοποιοῦντα σημαῖνον.

(β) Ὁνυοῦφις ἐστὶν ἀναμφιλέκτως ὁ δρῦδος τύπος ἀντὶ τοῦ Οἰνοῦφις, διπερ ἐν τοῖς χειρογράφοις ἀπαντᾶται. ἐστι δὲ ταῦταν τῷ γνωστῷ ὄνόματι Ὁνούφριος. τὸ γὰρ νόφρε καὶ νοῦφι κατ' εἰωθυῖαν ἀποκοπὴν τοῦ ρ σημαίνει ἀγαθόν· ἦν δὲ κατ' ἀρχὴν προτηγορία τοῦ Ὁσέριδος, Ούννόφρε, τὸν χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν σημαίνουσα.

ξου δὲ Χονοῦφιν τὸν Μεμφίτην (α). Κλήμης δὲ ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ τὸν Πλάτωνος καθηγησάμενον Σεχνοῦφιν (β) ὀνομάζει. Τούτων δὲ τῶν ὀνομάτων εὐχερῶς ἀν τις ἀποκαταστήσει τὸν τύπον τὸν Αἰγυπτιακόν.

Φανερὸν τοίνυν, φησὶν ὁ περίπυστος Αἰγυπτιολόγος Λέψιος, στις αὗτη ἡ διδασκαλία οὐ περὶ σύμβολά τινα δύσκολητα καὶ ψυχρὰν μυσταγωγίαν ἢ κενὰς τερθρείας ἦν, ὡςπερ πολλοὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐθέλησαν εἰπεῖν, ἀλλ’ ἀναντιρρήτως περὶ τι πολλῷ σπουδαιότερον. Αλλὰ μαθήσεις ἀληθιναὶ (πραγματικαὶ) καὶ ἐπισημονικὴ πεῖρα προαπαιτοῦσι πάντως γράμματα πολλὰ καὶ ἀνέκαθεν κεκαλλιεργημένα (γ).

(α) Περὶ Κλήμεντι δὲ τῷ Ἀλεξανδρεῖ φέρεται Κονοῦφις. Εστι δὲ τούνομα δηλωτικὸν τοῦ Κριοῦ-Θεοῦ Νοὺμ ἢ Χνοὺμ, ἐλληνιστὶ Χνοῦμις, Κνοῦφις, Κνὴφ γραφόμενον.

(β) Γίδες τοῦ Χνούφεως ἔστιν ὁ Σεχνοῦφις.

(γ) Οὗτοι οἱ ἀξιόλογοι θησαυροὶ τῶν παρ’ Αἰγυπτίοις γραμμάτων ἵκανδον ἥδη χρόνον πρὸ τῶν Πτολεμαίων γνωστοὶ τε καὶ ἐπίφθονοι ἐγεγόνεσαν. Καὶ οἱ Πέρσαι ἐπὶ Ἀρταξέρξου σὺν ἄλλοις τιμαλφέσι πράγμασιν ὑπεξείλοντο μέρος αὐτῶν ἐκ τῶν πάλαι ἀρχείων τῶν ναῶν καὶ ἀντὶ πολλῶν λύτρων ὕστερον ἀπέδοσαν (Διόδ. Σικ. ιε', να'). Αλλὰ τὸ ἐμπεριεχόμενον αὐτῶν ἀκριβῶς τε καὶ ὅλοσχερῶς γνωστὸν ἀπὸ τῶν πρώτων Πτολεμαίων ἥρξατο τοῖς Ἑλλησι γίγνεσθαι δι’ ἀθρόων μεταφράσεων, ὡς που καὶ Σύγκελλος (σ. 271.) μαρτυρεῖ λέγων ὅτι «Πτολεμαῖος Φιλάδελφος, ἀνὴρ τὰ πάντα σοφὸς καὶ φιλοπονώτατος, δι’ πάντων Ἐλλήνων τε καὶ Χαλδαίων, Αἰγυπτίων τε καὶ Ρωμαίων τὰς βίβλους συλλεξάμενος καὶ μεταφράσας τὰς ἀλλογλώσσους εἰς τὴν Ἐλλάδα γλῶσσαν, μυριάδας βίβλων δέκα, ἀπέθετο κατὰ τὴν Ἀλεξανδρειαν ἐν ταῖς ὑπ’ αὐτοῦ συστάσαις βίβλιοθήκαις.»